

## Організація інклюзивної освіти

### Закони України

1. П. 1 ст. 23. Конвенції ООН про права дитини, 20 листопада 1989 р. «дитина має вести повноцінне і достойне життя в умовах, які забезпечують її гідність, сприяють почуттю впевненості в собі і полегшують її активну участь у житті суспільства».
2. Ст. 53 Конституції України. «Кожен має право на освіту».
3. Ст. 3 Закону України «**Про освіту**». Право на освіту п. 2. В Україні створюються рівні умови доступу до освіти. Ніхто не може бути обмежений у праві на здобуття освіти. Право на освіту гарантується незалежно від віку, статі, раси, стану здоров'я, інвалідності, громадянства, національності, політичних, релігійних чи інших переконань, кольору шкіри, місця проживання, мови спілкування, походження, соціального і майнового стану, наявності судимості, а також інших обставин та ознак.
  - 1) П. 6 ст. 3 Закону України «**Про освіту**»: «Держава створює умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами з урахуванням індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів, а також забезпечує виявлення та усунення факторів, що перешкоджають реалізації прав і задоволенню потреб таких осіб у сфері освіти».
  - 2) Ст. 19. Закону України «**Про освіту**»: «Освіта осіб з особливими освітніми потребами.
  - 3) Органи державної влади та органи місцевого самоврядування створюють умови для забезпечення прав і можливостей осіб з особливими освітніми потребами для здобуття ними освіти на всіх рівнях освіти з урахуванням їхніх індивідуальних потреб, можливостей, здібностей та інтересів.
  - 4) Держава забезпечує підготовку фахівців для роботи з особами з особливими освітніми потребами на всіх рівнях освіти.
  - 5) Особам з особливими освітніми потребами освіта надається нарівні з іншими особами, у тому числі шляхом створення належного фінансового, кадрового, матеріально-технічного забезпечення та забезпечення розумного пристосування, що враховує індивідуальні потреби таких осіб, визначені в індивідуальній програмі розвитку.
  - 6) Для навчання, професійної підготовки або перепідготовки осіб з особливими освітніми потребами застосовуються види та форми здобуття освіти, що враховують їхні потреби та індивідуальні можливості.
  - 7) Органи державної влади, органи місцевого самоврядування та заклади освіти створюють умови для здобуття освіти особами з особливими освітніми потребами шляхом забезпечення розумного пристосування та універсального дизайну.
  - 8) Навчання та виховання осіб з особливими освітніми потребами, зокрема тими, що спричинені порушенням розвитку та інвалідністю, у закладах дошкільної, позашкільної та середньої освіти здійснюються за рахунок коштів освітніх субвенцій, державного та

місцевих бюджетів, інших джерел, не заборонених законодавством, у тому числі з урахуванням потреб дитини, визначених в індивідуальній програмі розвитку.

9) Зарахування осіб з особливими освітніми потребами до спеціальних закладів освіти, переведення з одного типу закладу до іншого та відрахування таких осіб здійснюються у порядку, встановленому центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

10) Категорії осіб з особливими освітніми потребами визначаються актами Кабінету Міністрів України.»

Ст. 20 Закону України «Про освіту»: «**Інклюзивне навчання**»

1) Заклади освіти за потреби утворюють інклюзивні та/або спеціальні групи і класи для навчання осіб з особливими освітніми потребами. У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків така група або клас утворюється в обов'язковому порядку.

2) Заклади освіти зі спеціальними та інклюзивними групами і класами створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

3) Особи з порушеннями фізичного, психічного, інтелектуального розвитку і сенсорними порушеннями забезпечуються у закладах освіти допоміжними засобами для навчання.

4) Особам з особливими освітніми потребами надаються психолого-педагогічні та корекційно-розвиткові послуги у порядку, визначеному центральним органом виконавчої влади у сфері освіти і науки.

5) Психолого-педагогічні послуги – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку особи з особливими освітніми потребами, що передбачені індивідуальною програмою розвитку та надаються педагогічними працівниками закладів освіти, реабілітаційних установ системи охорони здоров'я, соціального захисту, фахівцями інклюзивно-ресурсного центру.

6) Корекційно-розвиткові послуги (допомога) – це комплексна система заходів супроводження особи з особливими освітніми потребами у процесі навчання, що спрямовані на корекцію порушень шляхом розвитку особистості, її пізнавальної діяльності, емоційно-вольової сфери та мовлення.

7) Органи державної влади та органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри з метою забезпечення реалізації права на освіту та психолого-педагогічний супровід дітей з особливими освітніми потребами.

8) Психолого-педагогічний супровід – це комплексна система заходів з організації освітнього процесу та розвитку дитини, передбачена індивідуальною програмою розвитку.

9) Будівлі, споруди і приміщення закладів освіти повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

10) Проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень закладів освіти здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

**4. П. 12 ст. 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту»:** інклюзивне навчання - система освітніх послуг, гарантованих державою, що базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників;

**П. 13 ст. 1 Закону України «Про повну загальну середню освіту»:** інклюзивне освітнє середовище - сукупність умов, способів і засобів їх реалізації для спільного навчання, виховання та розвитку здобувачів освіти з урахуванням їхніх потреб та можливостей;

**Ст. 20 Закону України «Про повну загальну середню освіту»:** Інклюзивне навчання:

1) Інклюзивне навчання здобувачів освіти базується на принципах недискримінації, врахування багатоманітності людини, ефективного залучення та включення до освітнього процесу всіх його учасників. Організація інклюзивного навчання у закладах освіти на відповідних рівнях освіти здійснюється відповідно до порядків, затверджених Кабінетом Міністрів України.

2) У разі звернення особи з особливими освітніми потребами або її батьків заклад освіти утворює інклюзивний клас та/або групу в обов'язковому порядку.

3) Спеціальний клас та/або група утворюється керівником закладу освіти за погодженням із засновником цього закладу освіти або уповноваженим ним органом.

4) Заклади освіти створюють умови для навчання осіб з особливими освітніми потребами відповідно до індивідуальної програми розвитку та з урахуванням їхніх індивідуальних потреб і можливостей.

5) Заклад освіти відповідно до законодавства організовує та/або забезпечує надання особам з особливими освітніми потребами психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а також допоміжних засобів для навчання.

6) З метою проведення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дітей, надання психолого-педагогічних та корекційно-розвиткових послуг, а також забезпечення психолого-педагогічного супроводу дітей з особливими освітніми потребами органи місцевого самоврядування утворюють інклюзивно-ресурсні центри.

7) Будівлі, споруди і приміщення закладів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів повинні відповідати вимогам доступності згідно з державними будівельними нормами і стандартами.

8) Проектування, будівництво та реконструкція будівель, споруд, приміщень закладів освіти та інклюзивно-ресурсних центрів здійснюються з урахуванням принципів універсального дизайну та/або розумного пристосування.

5. Ст. 32 Закону України «**Про місцеве самоврядування в Україні**». Повноваження у сфері освіти, охорони здоров'я, культури, фізкультури і спорту. До відання виконавчих органів сільських, селищних, міських рад належать: п.б) делеговані повноваження: 1) забезпечення в межах наданих повноважень доступності і безоплатності освіти... 6) забезпечення школярів із числа дітей-сиріт, дітей-інвалідів/інвалідів I-III групи, дітей, позбавлених батьківського піклування, та дітей із сімей, які отримують допомогу відповідно до Закону України «Про державну соціальну допомогу малозабезпеченим сім'ям», які навчаються в державних і комунальних навчальних закладах, безоплатними підручниками, створення умов для самоосвіти.

1) [Закон України від 05.06.2014 № 1324-VII «Про внесення змін до деяких законів України про освіту щодо організації інклюзивного навчання»](#).

2) 5 липня 2017 року Президент України підписав ухвалений 23 травня цього ж року Закон [«Про внесення змін до Закону України "Про освіту" щодо особливостей доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»](#).

3) 5 вересня 2017 року було прийнято новий [Закон України «Про освіту»](#). З того часу діти з особливими освітніми потребами мають повне право здобувати освіту в усіх навчальних закладах, зокрема й безоплатно в державних та комунальних, незалежно від «встановлення інвалідності». Діти з особливими освітніми потребами мають право на:

- дистанційну та індивідуальну форми навчання;
- психолого-педагогічну та корекційно-розвиткову допомогу;
- інклюзивні та спеціальні групи (класи) у загальноосвітніх навчальних закладах;
- «підлаштовані» для їхніх потреби загальноосвітні школи і класи, тобто на відповідні архітектурні перепланування;
- корекційних педагогів, тьюторів, психологів;
- адаптовані навчальні плани та програми, методи та форми навчання, ресурси спеціальної освіти, партнерство з громадою.

4) Закон України від 06.09.2018 №2541-VIII [«Про внесення змін до деяких законів України щодо доступу осіб з особливими освітніми потребами до освітніх послуг»](#)

### **Постанови Кабінету Міністрів України**

1. Постанова Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 585 [«Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з особливими освітніми потребами»](#).

2. Постанова Кабінету Міністрів України від 28.12.2021 № 1391 [«Деякі питання встановлення підвищень посадових окладів \(ставок заробітної плати\) та доплат за окремі види педагогічної діяльності у державних і комунальних закладах та установах освіти»](#).

3. [Постанова Кабінету Міністрів України від 18.07.2012 № 635 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963».](#)
4. [Постанова Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 № 607 «Про затвердження Державного стандарту початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами».](#)
5. [Постанова Кабінету Міністрів України від 08.07.2015 № 479 «Про внесення змін у додаток 2 до постанови Кабінету Міністрів України від 30 серпня 2002 р. № 1298».](#)
6. [Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 № 531 «Про внесення змін до постанов Кабінету Міністрів України від 14 квітня 1997 р. № 346 і від 14 червня 2000 р. № 963» <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/531-2015-%D0%BF#Text>.](#)
7. [Постанова Кабінету Міністрів України від 29.07.2015 №530 «Про внесення змін до Положення про дошкільний навчальний заклад».](#)
8. [Постанова Кабінету Міністрів України від 27.09.2016 № 671 «Про внесення змін до деяких постанов Кабінету Міністрів України».](#)
9. [Постанова Кабінету Міністрів України від 26.10.2016 № 753 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 23 квітня 2003 р. № 585».](#) Постановою Кабінету Міністрів України від 26.10.2016 № 753 вносяться зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 23.04.2003 № 585 «Про встановлення строку навчання у загальноосвітніх навчальних закладах для дітей з особливими освітніми потребами»: «3. Припинити набір учнів до підготовчих та перших класів спеціальних загальноосвітніх шкіл (шкіл-інтернатів) для дітей із затримкою психічного розвитку з 1 вересня 2017 р., забезпечивши умови для навчання дітей із затримкою психічного розвитку в спеціальних або інклюзивних класах загальноосвітніх навчальних закладів».
10. [Постанова Кабінету Міністрів України від 14.02.2017 № 88 «Про порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».](#)
11. [Постанова Кабінету Міністрів України 12 липня 2017 р. № 545 “Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр”.](#)
12. [Постанова Кабінету Міністрів України від 15.11.2017 № 863 «Про внесення змін до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».](#)
13. [Постанова Кабінету Міністрів України від 21.02.2018 № 88 «Деякі питання використання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2018 році».](#)
14. [Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 615 «Про затвердження Порядку використання у 2018 році коштів, передбачених у державному бюджеті на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами».](#)

15. [Постанова Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 617 «Деякі питання створення ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти та інклюзивно-ресурсних центрів».](#)
16. [Постанова Кабінету Міністрів України 10.04.2019 №530 «Про затвердження Порядку організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти».](#)
17. [Постанова Кабінету Міністрів України 21.08.2019 №779 «Про організацію інклюзивного навчання в закладах позашкільної освіти».](#)
18. [Постанова Кабінету Міністрів України від 15.09. 2021 № 957 «Про затвердження Порядку організації інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти».](#)
19. [Постанова Кабінету Міністрів України від 26.04.2022 №483 «Про внесення змін до порядків, затверджених постановами Кабінету Міністрів України від 10 квітня 2019 р. № 530 і від 15 вересня 2021 р. № 957».](#)

### **Накази Міністерства освіти і науки України**

20. [Наказ Держспоживстандарт від 28.07.2010 № 327](#) (доповнено Класифікатор професій посадою асистента вчителя інклюзивного навчання).
21. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 01.10.2010 № 912 «Про затвердження Концепції розвитку інклюзивного навчання».](#)
22. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.12.2010 № 1205 «Про затвердження Типових штатних нормативів загальноосвітніх навчальних закладів».](#)
23. [Положення про спеціальні класи для навчання дітей з особливими освітніми потребами у загальноосвітніх навчальних закладах](#) (наказ Міністерства освіти і науки України від 09.12.2010 № 1224, зареєстрований в Міністерстві юстиції України 29.12.2010 за № 1412/18707).
24. [Порядок поділу класів на групи при вивченні окремих предметів у загальноосвітніх навчальних закладах](#), затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 20.02.2002 № 128, зареєстрованих в Міністерстві юстиції України 06.03.2002 за № 229/6517.
25. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 31.12.2015 № 1436 «Про затвердження Плану заходів щодо забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами в загальноосвітньому просторі».](#)
26. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 20.05.2016 № 544 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 04 листопада 2010 року № 1055».](#)
27. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 26.09.2016 № 1148 «Про надання грифів Міністерства освіти і науки України навчальній літературі для дітей з особливими освітніми потребами».](#)

28. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 № 693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#).
29. [Наказ МОН України від 01.02.2018 № 90 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 06 грудня 2010 року № 1205»](#).
30. [Наказ МОН України від 22.03.2018 № 271 «Про затвердження Примірного переліку корекційних засобів навчання та реабілітаційного обладнання для спеціальних закладів освіти»](#).
31. [Наказ МОН України від 23.04.2018 № 414, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 11 травня 2018 р. за № 582/32034 «Про затвердження Типового переліку спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку дітей з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних та спеціальних класах закладів загальної середньої освіти»](#).
32. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 03.05.2018 № 447 «Про затвердження Примірного переліку обладнання для оснащення кабінетів інклюзивно-ресурсного центру»](#).
33. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 08.06.2018 № 609 «Про затвердження Примірного положення про команду психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами в закладі загальної середньої та дошкільної освіти»](#).
34. [Наказ МОН України від 12.06.2018 № 627 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#).
35. [Наказ МОН України від 22.07.2020 № 944 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти III ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#).
36. [Наказ № 968 від 04.09.2018 «Про внесення зміни у таблицю 11 до наказу Міністерства освіти і науки України від 25.06.2018 № 693» <https://mon.gov.ua/ua/npa/pro-venesennya-zmini-u-tablicyu-11-do-nakazu-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini-vid-25062018-693>](#)
37. [Наказ МОН України від 25.06.2018 № 693 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти I ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#). [Наказ МОН України від 26.07.2018 № 813 «Про затвердження типової освітньої програми спеціальних закладів загальної середньої освіти II ступеня для дітей з особливими освітніми потребами»](#).
38. [Наказ МОН України від 26.07.2018 № 814 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для дітей з особливими освітніми потребами»](#).

39. [Наказ МОН України від 26.07.2018 № 815 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.06.2018 № 627».](#)
40. [Наказ МОН України від 19.09.2022 № 836 «Про затвердження типових освітніх програм для 1 - 2 та 3 - 4 класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб із порушеннями інтелектуального розвитку та визнання такими, що втратили чинність, деяких наказів Міністерства освіти і науки України».](#)
41. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.08.2018 № 917 «Про внесення змін у додатки до наказу міністерства освіти і науки України від 26.07.2018 № 814».](#)
42. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 06.09.2018 № 977 «Деякі питання комплексної оцінки розвитку дітей з особливими освітніми потребами».](#)
43. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 17.04.2019 № 515 «Про надання грифа «рекомендовано Міністерством освіти і науки України» навчальній літературі для дітей з особливими освітніми потребами».](#)
44. [Наказ Міністерства освіти і науки України від 24.07.2019 № 917 «Про затвердження типової освітньої програми початкової освіти спеціальних закладів загальної середньої освіти для учнів 2 класу з порушеннями інтелектуального розвитку».](#)
45. [Наказ № 808 від 10.06.2019 «Про внесення змін до наказу Міністерства освіти і науки України від 12.06.2018 № 627».](#)
46. [Наказ № 1310 від 18.10.2019 «Про затвердження Типової програми підвищення кваліфікації педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного навчання в закладах загальної середньої освіти відповідно до вимог Концепції "Нова українська школа».](#)
47. [Наказ № 1317 від 07.12.2021 «Про затвердження типової освітньої програми для 5-10 \(11\) класів спеціальних закладів середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами».](#)
48. [Наказ № 769 від 29.08.2022 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-10 \(11\) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами».](#)
49. [Наказ № 898 від 12.10.2022 «Про внесення змін до типової освітньої програми для 5-10\(11\) класів спеціальних закладів загальної середньої освіти для осіб з особливими освітніми потребами».](#)

#### **Листи Міністерства освіти і науки України**

50. [Лист МОНмолодьспорту України від 26.07.2012 № 1/9-529 «Про організацію психологічного і соціального супроводу в умовах інклюзивного навчання».](#)
51. [Лист МОНмолодьспорту України від 25.09.2012 № 1/9-675 «Щодо посадових обов'язків асистента вчителя».](#)

52. Лист МОНмолодьспорту України від 02.01.2013 № 1/9-1 «[Про визначення завдань працівників психологічної служби системи освіти в умовах інклюзивного навчання](#)».
53. Лист МОН України від 13.08.2014 № 1/9-414 «[Про забезпечення безперешкодного доступу до навчальних закладів](#)».
54. Лист Міністерства освіти і науки України від 06.02.2017 № 1/9-63 «[Щодо навчальної літератури для дітей з особливими освітніми потребами](#)».
55. Лист МОН України від 13.11.2018 № 1/9-691 «[Щодо організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти](#)».
56. Лист МОН України №1/10258-22 від 06.09.2022 «[Про організацію освітнього процесу дітей з особливими освітніми потребами у 2022/2023 навчальному році](#)».
57. Лист МОН України №1/9540-22 від 19.08.2022 «[Щодо асистента учня \(дитини\) в закладах освіти](#)».
58. Лист МОН України №1-8794-22 від 02.08.2022 «[Щодо діяльності психологічної служби у системі освіти в 2022/2023 навчальному році](#)».
59. Лист МОН України №1/8504 від 27.07.2022 «[Про окремі питання діяльності закладів дошкільної освіти у 2022/2023 навчальному році](#)».
60. Лист МОН від 15.06.2022 № 1/6435-22 «[Щодо забезпечення освіти осіб з особливими освітніми потребами](#)».
61. Лист МОН України №4/1196-22 від 08.06.2022 «[Про методичні рекомендації щодо визначення освітніх труднощів та рівнів підтримки у дітей раннього та дошкільного віку](#)».
62. Лист МОН України №1/3845-22 від 02.04.2022 «[Про рекомендації для працівників закладів дошкільної освіти на період дії воєнного стану в Україні](#)».
63. Лист МОН від 16.11.2021 № 1/19832-21 "Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів у зв'язку з прийняттям постанови Кабінету Міністрів України від 21 липня 2021 р. № 765" <https://mon.gov.ua/storage/app/media/inkluzyvne-navchannya/2021/11/18/Lyst.MON-16.11.2021-1.19832-21-Pro.rob.inklyuz-resurs.tsentriv.pdf>
64. Лист МОН України №1/3737-22 від 29.03.2022 «[Про забезпечення психологічного супроводу учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану в Україні](#)»
65. Лист МОН України №1/3710 від 28.03.2022 «[Про роботу інклюзивно-ресурсних центрів та організацію освітнього процесу для осіб з особливими освітніми потребами у період воєнного стану](#)».
66. Лист МОН України №1/3475-22 від 17.03.2022 «[Про зарахування до закладів дошкільної освіти дітей із числа внутрішньо переміщених осіб](#)».